

Юридичні науки

УДК 343

Сенько Вікторія Вікторівна

*викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Сенько Виктория Викторовна

*преподаватель кафедры уголовно-правовых дисциплин
Днепропетровский государственный университет внутренних дел*

Senko Viktoriia

Teacher of the Department of Criminal Law Disciplines

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В
ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ
ОСОБЕННОСТИ ЗАЩИТЫ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА В
ЕВРОПЕЙСКОМ СУДЕ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
PECULIARITIES OF PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND
FREEDOMS IN THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

***Анотація.** Статтю присвячено теоретичним питанням запровадження практики Європейського суду з прав людини щодо захисту своїх прав та свобод. Проаналізовано особливості виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні. Досліджено стан виконання рішень ЄСПЛ.*

***Ключові слова:** рішення ЄСПЛ, Конвенція про захист прав людини і основних свобод, виконання рішень ЄСПЛ, Європейський суд з прав людини.*

***Аннотация.** Статья посвящена теоретическим вопросам внедрения практики Европейского суда по правам человека по защите своих прав и*

свобод. Проанализированы особенности выполнения решений Европейского суда по правам человека в Украине. Исследовано состояние выполнения решений ЕСПЧ.

Ключевые слова: решение ЕСПЧ, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, исполнения решений ЕСПЧ, Европейский суд по правам человека.

Summary. The article is devoted to theoretical issues of implementation of the case law of the European Court of Human Rights on the protection of their rights and freedoms. Peculiarities of execution of decisions of the European Court of Human Rights in Ukraine are analyzed. The state of implementation of ECtHR decisions is investigated.

Key words: ECtHR judgments, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, enforcement of ECtHR judgments, European Court of Human Rights.

Порушення прав і свобод людини – одна з найгостріших проблем, що стоїть перед людством протягом багатьох років. Розвиток міжнародного співробітництва в галузі закріплення та захисту прав і свобод людини йшло за двома напрямками.

Перше характеризувалося розробкою і прийняттям загальних і спеціальних актів в області закріплення прав людини. Друге – співпрацею держав в галузі створення реального механізму захисту прав людини та контролю за їх дотриманням, створення комплексної системи забезпечення та захисту, зафіксованих в міжнародно-правових актах і у внутрішньодержавному законодавстві та системи міжнародних органів, наділених функціями міжнародного контролю за діяльністю держав у сфері забезпечення прав і свобод людини. Однією з характерних особливостей розвитку співробітництва держав в області прав людини на

сучасному етапі, є створення системи міжнародного контролю за втіленням в життя взятих ними на себе юридичних зобов'язань. Її установа і функціонування, як на функціональному, так і на регіональному рівні, є одним з найбільш значних досягнень в міжнародному регулюванні прав людини другої половини ХХ століття. Суб'єктами співпраці в області закріплення та захисту прав і свобод людини є в основному держави, міжнародні та міжурядові організації.

Дана тема стає все більш і більш популярною, оскільки випадки звернення до ЄСПЛ з боку українців стають все частішими. До питань поширення практики ЄСПЛ на Україну у своїх наукових дослідженнях зверталися В. Завгородній, Е.Л. Трегубов, В.Д. Юрчишин, В.Г. Буткевич, Н.Є. Блажівська, В.Н. Денисов та інші.

Як відомо, в міжнародних відносинах немає наддержавної влади, яка могла б контролювати здійснення принципів і норм міжнародного права, в необхідних випадках примусово втілювати їх в життя або накладати санкції за порушення взятих зобов'язань. Тому держави передбачили створення міжнародного контрольного механізму – Європейський суд з прав людини при Раді Європи, який діє на підставі Конвенції про захист прав людини і основних свобод, написаної в Римі 4 листопада 1950 року. Україна у 1997 році ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини (далі – Конвенція). Разом з тим отримала не лише низку прав, але й прийняла на себе коло обов'язків виконання яких є обов'язковим для держав-учасниць.

Останні декілька років громадяни України досить часто використовують передбачене в ст. 55 Конституції України право на захист своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Громадяни України, відповідно до положень Конвенції, мають право звернення до ЄСПЛ якщо вони вважають, що їх права було порушено державою. При цьому важливою умовою для звернення є використання усіх національних засобів захисту, тобто перед поданням заяви до ЄСПЛ необхідно пройти усі уповноважені судові інстанції України.

За своєю структурою Європейський Суд з прав людини складається з суддів, число яких відповідає числу держав, які ратифікували Конвенцію. Хоча кандидати на ці посади спочатку висувуються відповідним урядом, судді користуються повною незалежністю при виконанні своїх обов'язків і не представляють інтереси держави, яка її висунула. Перші вибори в новий Суд відбулися в січні 1998 року, у зв'язку з прийняттям Протоколу № 11 до Європейської конвенції про права людини, обрані судді приступили до виконання своїх обов'язків 3 листопада 1998 року. Число суддів, що входять в склад відповідає кількості Високих Договірних Сторін [1].

Слід зазначити, що у випадках, коли потрібна негайна реакція Суду (наприклад, коли існує загроза заподіяння непоправної шкоди життю і здоров'ю людини), Регламент Європейського Суду з прав людини передбачає певні заходи, які може прийняти Європейський Суд з прав людини ще до розгляду справи по суті – тимчасові заходи.

Основний документ, що визначає порядок діяльності Європейського Суду з прав людини, – Регламент Європейського Суду з прав людини, був прийнятий 4 листопада 1998 року, проте в нього неодноразово вносилися поправки і доповнення, останні з яких вступили в силу в листопаді 2003 року. Порядок прийняття тимчасових заходів визначається в статті 39 Регламенту. Відповідно до пункту 1 статті 39 Регламенту Палата або в разі потреби Голова Палати має право на прохання сторони чи іншої заінтересованої особи, а також за власною ініціативою вказати сторонам на тимчасові заходи, які на її думку, слід вжити в інтересах сторін або належного провадження у справі [2].

Європейський Суд з прав людини вказує державним органам відповідних держав на тимчасові заходи лише в найсерйозніших випадках. У більшості випадків відповідні держави беруть до уваги вказівку Суду про необхідність прийняття подібних заходів, хоча в Європейській Конвенції про захист прав людини і основних свобод вони в явному вигляді і не передбачаються. В окремих випадках Суд вказує на тимчасові заходи і самому заявникові (наприклад, на те, що йому необхідно припинити голодування). Палата Суду може вимагати від сторін надання інформації стосовно будь-якого питання, пов'язаного із здійсненням будь-якого тимчасового заходу (пункти 2, 3 статті 39 Регламенту). Повідомлення про тимчасові заходи негайно передається до Комітету Міністрів Ради Європи. Стаття 39 Регламенту, яка визначає порядок прийняття тимчасових заходів, не була змінена або доповнена. У клопотанні про вжиття Судом тимчасових заходів, поданому заявником або його представником, може міститися прохання про тимчасове призупинення виконання рішення, прийнятого органами влади або органами правосуддя щодо заявника та (або) членів його сім'ї [2].

За загальним правилом держави – учасниці Конвенції несуть відповідальність тільки в разі порушення прав осіб, які перебувають під їх юрисдикцією. Однак при вирішенні питання про видачу затриманої особи в країну, яка не ратифікувала Конвенцію, саме на державі, яка видає особу лежить відповідальність у випадках, коли щодо цієї особи в процесі видачі або після неї порушуються права, гарантовані Конвенцією та Протоколами до неї. Ухвалення тимчасових заходів в кожній конкретній справі залежить від розсуду Європейського Суду. Велике значення мають представлені стороною аргументи та докази. Як правило, рішення про застосування тимчасових заходів виноситься Європейським Судом при наявності певних умов.

Сама процедура виконання рішень регламентується Законом України «Про виконавче провадження» та Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Відповідно до пункту 2 статті 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод остаточні рішення Європейського суду передаються до Комітету міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ), який здійснює нагляд за його виконанням, і у своїй діяльності керується Правилами щодо контролю за виконанням рішень Європейського суду та умов дружнього врегулювання (від 10 травня 2006 року).

У 2020 році КМ РЄ визнав, що Україною було виконано 567 рішень Європейського суду. Також зазначається, що на виконання рішень Європейського суду по суті скарг з державного бюджету було сплачено у 2017 році – 61 365,79 тис. грн.; у 2018 році – 32 646 827,39 грн. [3].

Оцінюючи ситуацію в загальносвітовому аспекті, слід сказати, що держави всієї Європи продовжують просування у виконанні рішень Європейського суду з прав людини, не дивлячись на пандемію COVID-19.

Україна, в силу різних обставин, намагається вирішувати проблемні питання запровадження і виконання практики ЄСПЛ, а тому, на мою думку, у ситуації, що склалася є доцільним запозичення досвіду іноземних держав. Також важливим кроком України на шляху до європейської державності є підвищення рівня національного захисту громадян. Чим вище буде рівень довіри до судів та суддів України, тим нижче місце буде посідати наша держава у рейтингу по зверненням зі скаргами до ЄСПЛ.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 15.04.2021)

2. Регламент Суду від 01.11.2003 № 980_067. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text (дата звернення 15.04.2021)
3. Інформація щодо виконання рішень Європейського Суду з прав людини за 2020 рік / Міністерство юстиції України: офіційний сайт. URL: https://minjust.gov.ua/zvitnist_1/zvitnist_2021
4. Власенко В. Обов’язково до виконання / Газета «Урядовий кур’єр» [Електронний ресурс] // Офіційний вебсайт. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/obovyazkovo-do-vikonannya/>